

Výskyt raka říčního v Karlovarském kraji

Petr Krása, AOPK Karlovy Vary

Rak říční (*Astacus astacus*) patří mezi živočichy obecně známé, spíše však teoreticky než prakticky. Budeme-li se chtít na nějakého živého podívat, nebude to úkol zrovna jednoduchý. A jak to tedy s jeho výskytem v Karlovarském kraji je? Žijí tu raci? Jsou hojní či vzácní? Odpověď se pokouší výsledky skutečněného mapování raků.

Rak říční (*Astacus astacus*) patří mezi kriticky ohrožené druhy naší fauny, je zákonem chráněný. Na území České republiky se vyskytuje jako původní druh, stejně jako rak kamenáč (*Austropotamobius torrentium*), který je stejně tak kriticky ohrožený, ale je ještě vzácnější. Spolu s nimi u nás žijí ještě tři další druhy, jedná se o druhy, které jsou v naší krajině nepůvodní, které k nám byly introdukovány za účelem tržní produkce račího masa. Jsou to: rak bahenní (*Astacus leptodactylus*), jehož původní domovinou je východní Evropa; dále se u nás vyskytují dva druhy původně severoamerických raků, a to rak signální (*Pacifastacus leniusculus*) a rak pruhovaný (*Orconectes limbus*). Posledně dva jmenované druhy raků představují největší nebezpečí pro naše druhy, a to nejen kvůli jejich vyšší ekologické úspěšnosti a míře produkce, ale zejména kvůli přenašeni tzv. račího moru, plísňového onemocnění, vůči kterému jsou vysoce rezistentní. Všichni raci náleží ke sladkovodním koryšům z řádu desetinočců (*Decapoda*).

Rak říční je v českých vodách nejhojnějším druhem (Chobot 2006), žije ve vodách stojatých i tekoucích. Je všežravcem a potravu tvoří široké spektrum vodních živočichů včetně uhynulých, ale také řasy a rostlinné složky, které dokonce u starších jedinců převažují nad potravou živočišnou (Kozák et al. 2008). Žije především ve vodách bez chemického znečištění, přirozené organické znečištění je však schopen do určité míry tolerovat. Vyhledává písčito-kamenitá dna a jílovité břehy s přirozeným

břehovým porostem, kde mezi kořeny nachází vhodné úkryty (Dušek et al. 2008). Ukryvá se také pod většími kameny v korytě, v napadaném a rozkládajícím se listí na dně nebo si v jílovitém břehu si vyhrabává nory (zejména starší jedinci, kteří si je dominantně střeží), často také vyčkává pouze na říčním dně bez úkrytu. Je aktivní a loví zejména v noci. Raci se líhnou koncem jara z vajíček, která samice nosí celou zimu na zadečku, a do konce roku dorostou v průměru 3 cm. V průběhu života, tak jak rostou, se mnohokrát svlékají, až dorůstají do konečné průměrné velikosti 10–12 cm, výjimečně až 15 cm.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR organizovala v předchozích letech rozsáhlé a celoplošné mapování raků, ze kterého vzešly zajímavé a především téměř ucelené výsledky výskytu raka říčního v regionu Karlovarského kraje. Několikaleté mapování probíhalo na všech tocích v kraji a na vybraných vodních nádržích, a to zejména na těch, ve kterých se raci v minulosti vyskytovali nebo se v nich výskyt předpokládal. Na každém vodním toku bylo vymezeno několik stometrových úseků, ty se vizuálně pozorovaly ze břehu a především se v samotném korytě ručně prohledávaly vhodné úkryty. Na řece Ohři, kde by vzhledem k množství vody byl ruční odchyt neúspěšný, se pokládaly odchytové vrše s návnadou jater nebo masa. Vrše byly používány i ve stojatých vodách, položeno bylo vždy několik vrší v jedné nádrži.

V Karlovarském kraji se rak říční vyskytuje spíše vzácně, najdeme ho spíše v tocích, méně ve stojatých vodách.

Samice raka říčního (*Astacus astacus*) z bříšné strany. Foto Petr Krása

Výskyty v tocích jsou soustředěny do několika neo-hraničených oblastí severního Františkolázeňska, severovýchodního Ašska, západního Ostrovska, dále na Toužimsku a Bečovsku, velmi roztroušeně pak na Mariánskolázeňsku a západním Sokolovsku. Chybí v celých Krušných horách a pravděpodobně i v Doupovských horách. Nebyl nalezen na řece Ohři.

Při mapování byl rak říční nalezen na 17 tocích, a to celkem na 30 lokalitách (4 lokality se staršími údaji nebyly fyzicky prověřeny). Početnost populací kolísá, někdy se jedná o jednotlivé nálezy (Bílý Halštrov, Útvinský potok), jindy o prosperující početné populace (Teplá, Tichá, Javorná, Pramenský potok, Jesenický potok, Radvanovský potok). Ve vodách stojatých byl výskyt ověřen nebo

nově zaznamenán dohromady na 28 lokalitách, z nichž mezi početně nejzájímavější patří rozhodně vodní nádrž Lesík, jezero Odeř, Bečovské rybníky a Děpoltovický rybník. Vzhledem k tomu, že pro zjištění výskytu raků ve stojatých vodách bylo použito pouze náhodného odchytu pomocí vrší, nelze odhadovat početnost populace. Přesnější zjištění je možné pouze za předpokladu vypuštění nádrže, což se za tímto účelem neprovádí. Mnohé výskyty jsou soustředěny do nevypustitelných tůň (starý čedičový lom v Hlavně, kaolinová jáma v městské části Karlovy Vary-Dvory), a tak nám musí postačit jen stručně zjištění výskytu. Vzhledem k možnému nebezpečí rozšíření severoamerických druhů do Karlovarského kraje však představují tyto bezpřítokové a bezodtokové vodní plochy jedny z nejcněnějších lokalit díky své „na-prosté“ izolovanosti od populací ve vodních tocích.

Tento přehled výskytu raka říčního v Karlovarském kraji v daném čase není a ani nemůže být úplným, vzhledem k proměnlivosti prostředí a stále existujícím neobjeveným lokalitám.

Na závěr je potřeba uvést, že na území kraje se nevyskytuje rak kamenáč ani není potvrzen nález živého jedince některého z introdukovaných druhů, kromě dnes neověřeného nálezu uhynulého raka bahenního v Ostrovských rybnících a nálezu klepeta, pravděpodobně stejného druhu, v nádrži Lesík u Nejdku.

Současné známé rozšíření raka říčního (*Astacus astacus*) v Karlovarském kraji dle databáze AOPK Karlovy Vary.